

# IDŐVEL...

## Építkezés a Zsolnay Kulturális Negyedben

Új bejárati épület a Maros utca felől, városzerkezeti kapcsolódás, E31-es épület



Évszázadnyi építési produktum újrafogalmazását, megújítását tűzte ki célul az MCVI Építésműterem, amikor a Pécs 2010 Európa Kulturális Fővárosa programja keretében meghirdetett építészeti tervpályázat későbbi győzteseként és tervezőiként nekikezdtek a pécsi Zsolnaygyár 5,5 hektáros területének koncepciótervéhez. Az egykori ipari terület revitalizációja tematikailag és méreténél fogva is rendhagyóvá tette az építészeti vállalkozást: a budapesti Millenáris park megújítása óta ebben a témában hasonló nagyságrendű építészeti beavatkozás nem történt Magyarországon. A hároméves innovatív hozzáállást igénylő tervezői munka eredményén, a konkrét épületeken túl többletértékként jelent meg még a Pécs egészére hatást gyakorló városléptékű, a városi kontextusban gondolkodó metódus, valamint a 12 fiatal építész csapat egységbe kovácsoló újfajta munkamódszer is, az az „irodaszövet”, melyet kifejezetten erre a munkára szerveztek össze. Az építészeti programok más-más keretben valósulhattak meg: másként kellett kezelni a feladatot, ha a régi ipari épületek megtartásával kellett számolni, és másként, ha az ezek környezetébe tervezett új épületekkel, miközben az összefogó kulturális tematika mégis egyfajta egységes rendezőelvet igényelt. A rendhagyó vállalkozás eredményessége összességében idővel mérhető...

Már a tervpályázat is meghatározott funkcionális hasznosítási javaslatokat a területen. Az MCVI Iroda – a civil közönség által is jól befogadható – koncepciótervében rögzítette azt a négy területi egységet, amelyeken belül aztán a kivitelezés fázisában is még sok részlet kialakult és változott. A tervezési terület a 6-os út (mostani Zsolnay Vilmos út) északi és déli részén volt. A két terület történetében és karakterében, adottságaiban is különbözött, belátható cél volt azonban, hogy ezek a területi szétszakitottság ellenére is valamilyen összekapcsolt egységben működjenek. Az egykori gyárterület még működő „zárványa” a tervezési terület keleti oldalára





húzódtott össze, a most kialakított új rendszernek köszönhetően azonban már nem teljes elszigeteltségben, sőt a jövőbeli markánsabb összekapcsolásnak is utat hagyva.

Az északi és a déli terület konkrét összekapcsolását egy hídépület behelyezésével oldották meg a tervezők. Az objektum városépítészeti, funkcionálisan és filozófiailag is az egyik kulcspontja a területnek. A Balokány sétányra felfűzött nagy EKF-beruházások (Kodály Központ, Tudásközpont) épületeivel ugyanis ez a déli terület érintkezik, ezen a ponton keresztül érhetőek el és kapcsolható hozzájuk az északi részen lévő egységek, elsősorban az egyetemi negyed épületei. A közlekedési csomópont része lett egy látogatóközpont az egyetemi menzával, valamint egy, az egész terület ellátását szolgáló kétszintes parkolóház. Míg a hídépület új eleme a területnek, addig a parkolóház és a Művészeti Kar a különböző korból származó ipari épületek hasznosításaiból keletkeztek.

Az épületek megújítása – az építészcsoporthok különböző habitusából is fakadóan – más-más felfogás szerint alakult. A heterogenitás tervezési alapkonceptió is volt:

a koordináló MCXVI hagyta a meghívott teamek képviselőit, hogy „saját arcukra” formálják a rájuk bízott épületeket. Azonban egyes motívumok vissza-visszaköszönnek az épületeknél. A hasonló eszközök használata valószínűleg a hasonló korú tervezők „kortárságából” is fakad, amely nemcsak egymással kapcsolja össze az épületeket, hanem az európai kortárs építészetbe is bekapcsolja azokat.

Megfigyelhető az épületekre az idők során ráarakódott sallangok érzékeny lehántásának igénye, mely az eredeti karaktert tisztletben tartja, sőt ki is emeli. Az új hozzáépítéseknek minden esetben funkcionális oka van, a formai újítások nem öncélúak.

Érdekes jelenség, hogy különösebb belső szabályzat nélkül is egymáshoz közel álló anyagok, megoldások használatához nyúltak a tervezők. Az egymással rokon eszközhasználat nem mindig jelent azonban azonosságot. Például a régi épületek látszóteglá architektúrájával párbeszédbe kerülő új téglaburkolatok a Képzőművészeti Doktori Iskolát befogadó épületrészénél és a Szobrászati Tanszék műtermeit magába foglaló épületnél egészen más megjelenést kölcsönöznek az érintett épületeknek,

Ilyen volt és ilyen lett az Alkotó negyed pirogránit udvara, a beillesztett új nagyteremmel

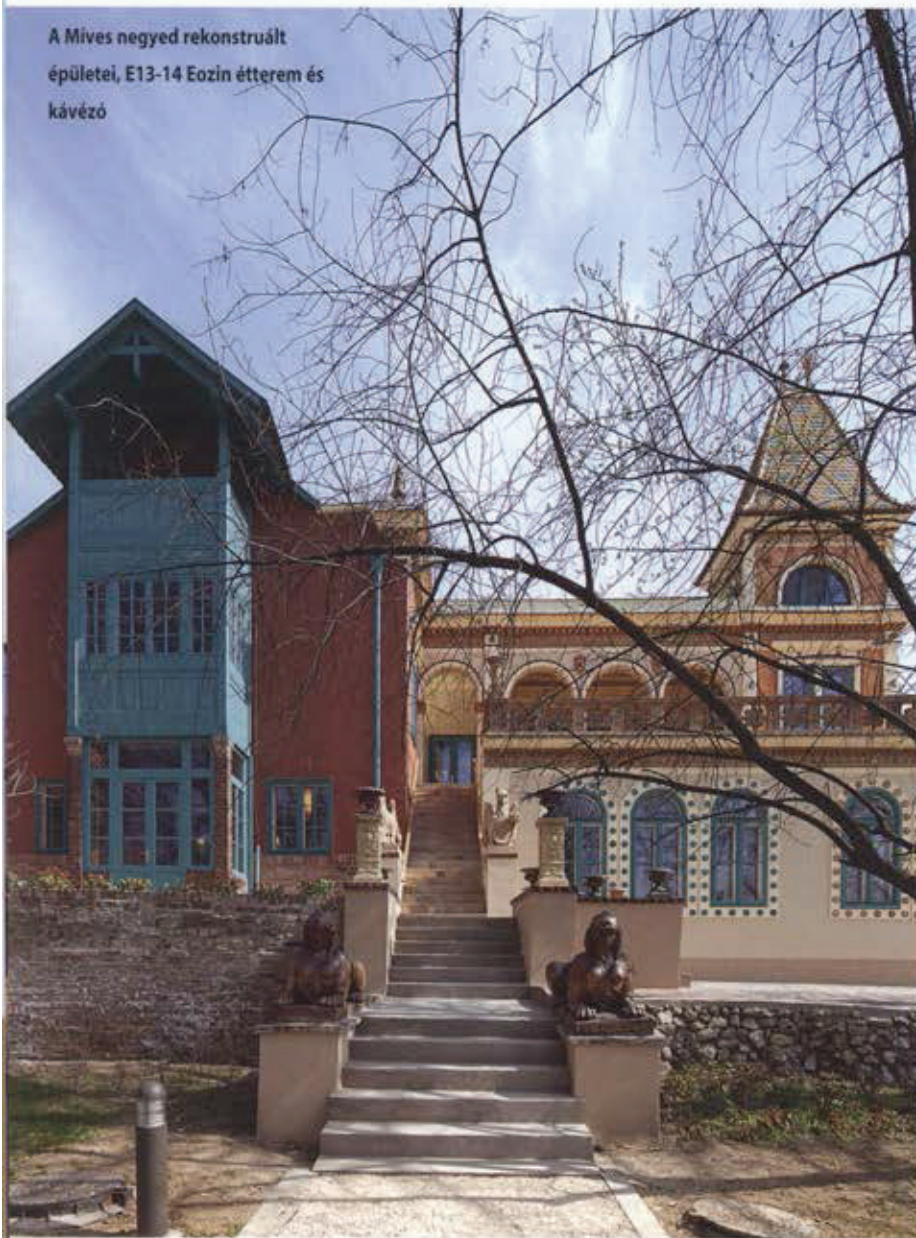




A Míves negyed kikönnnyített struktúrája, E16-os épület új udvara



A Míves negyed rekonstruált épületei, E13-14 Eozin étterem és kávézó



mint ahogy az a tömör téglafalú szomszédjaiknál érzékelhető.

A különböző építész habitusok máshová helyezték a hangsúlyt az eredeti épületek szerkesztésmódjának megőrzése terén is. A Média Tanszék és a Kerámia Tanszék épületeinek fémburkolatos toldalékai az eredeti szerkezeti logika megtartásával, de a funkcionális programtöbblet kontúráját lekövetve valósultak meg, míg a Szobrász Tanszék műhelyfalai, vagy a Művészeti Kar padlástűrései az eredeti szerkezeti rendtől inkább függetlenül, az új funkció bevilágítási módjaira, működési meg-

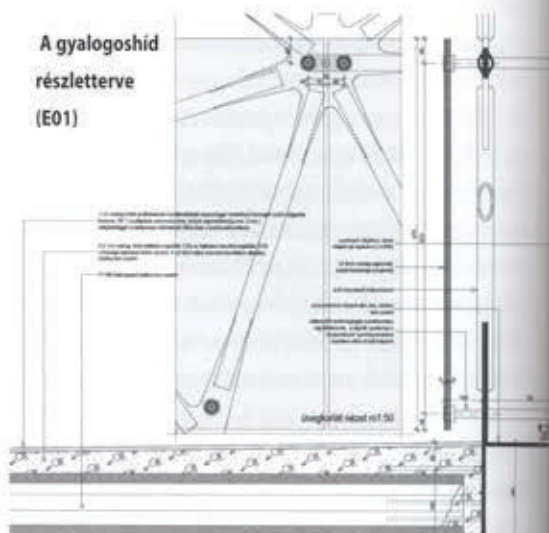
A Művészeti Kar főépületének (E32-33) enteriőrje



oldásaira koncentráltak. Szép megoldás a meglévő ipari építészeti értékeinek olyan mérvű megőrzése, mint amit az egykori égetőkemencék sajátos hangulatú könyvtári olvasótermekké való, kreatív átalakításával értek el építészeik.

A híd sajátos „pókhálós” szerkezeti struktúrájával nem csak észak-déli irányban teremt kapcsolatot, hanem a statikai erőjáték speciális megfogalmazásaként egyfajta esztétikai kapocs is az ipari építészeti és a kézművesség között – emblematikus épület. A híd tehát filozófiai értelemben is átvezet a gyár egykori központjába, a mostani

A gyalogoshíd részletterve (E01)

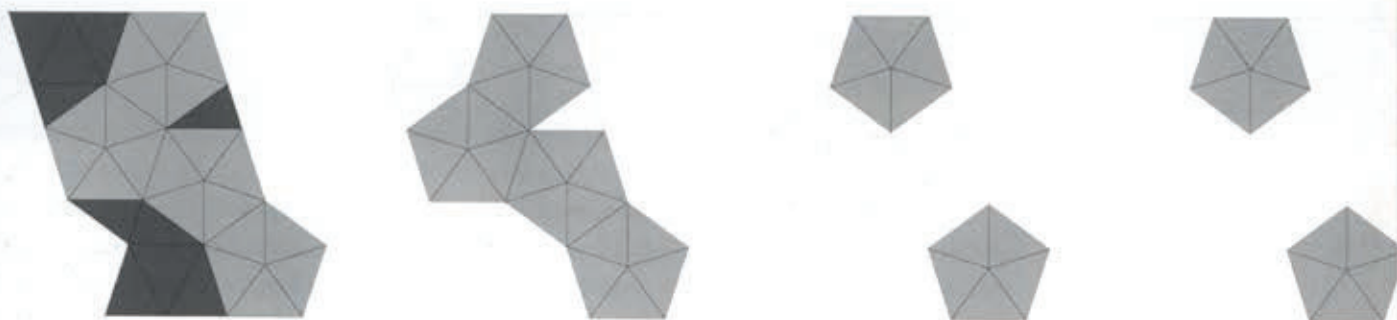
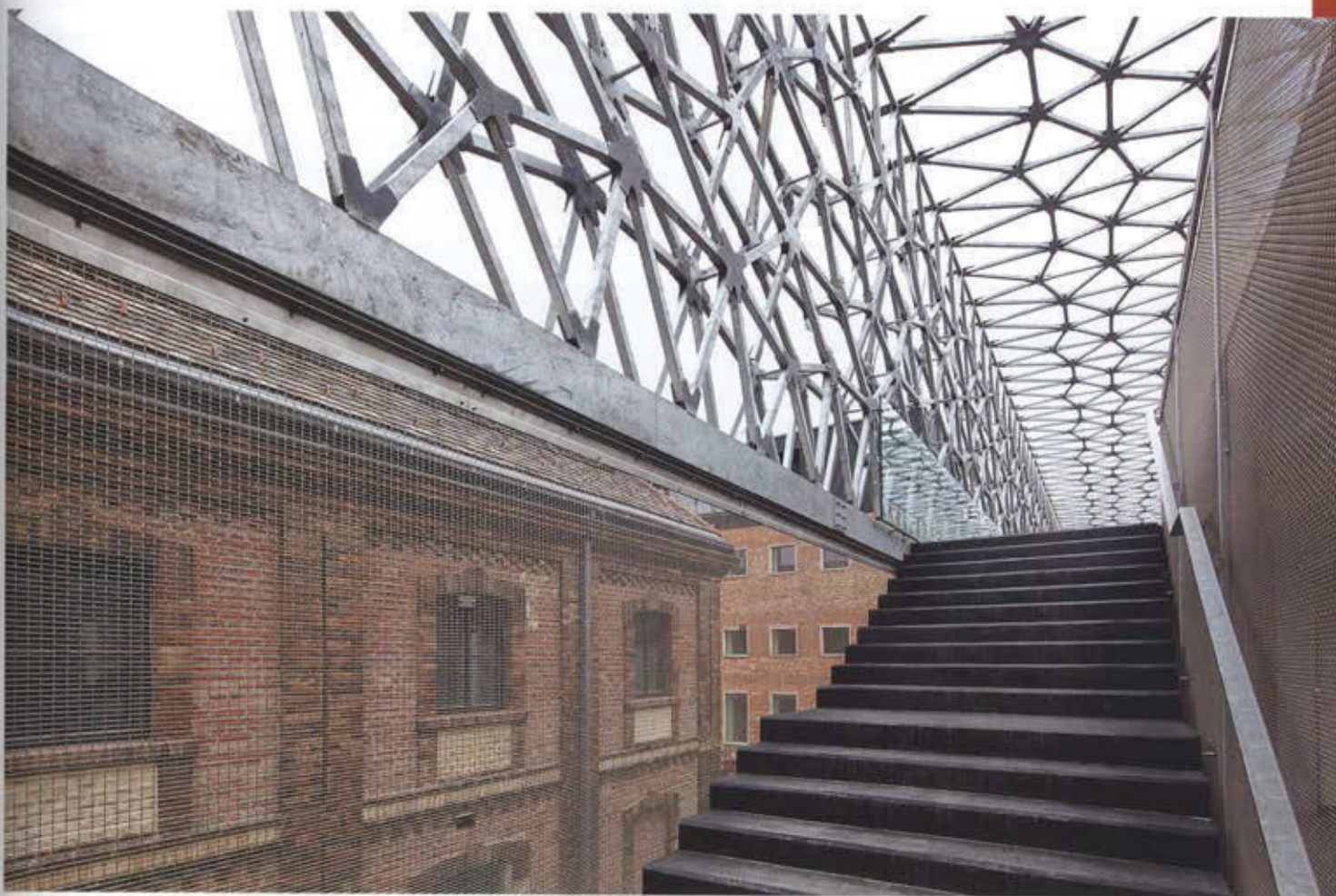




Míves negyed felé. Ebben a műemléki szempontból csemegeként számító épületszövetben érvényesül legjobban az egész tervezési terület megújításának alapkonceptiója: a terület és az épületek értékeinek feltárása finom kibontások, átvágások segítségével.

és beltérben egyaránt. Zsolnayék ugyanis a gyártás során keletkezett mintadarabokat és a használható selejteket elszórta beépítették a gyári és lakóépületekbe, vagy a környező kertekben helyezték el. Ezek megőrzése és újrahasznosítása rendkívül aprólékos tervezői és kivi-

A gyalogoshíd feljárata a déli terület felől



A negyedben a kerámia gyártásával és turisztikai célú felhasználásával kapcsolatos épületegységek találhatóak, valamint az eredeti elképzelés szerint az itt tevékenykedő kerámiaművész hallgatók és vendégek szállásai. A negyed épületkonglomerátumába tervezői izgalmas észak-déli irányultságú feltáró útvonalat alakítottak ki. Ezen a területen jelentek meg legnagyobb koncentrációban a Zsolnay-gyárra jellemző épületkerámiák kül-

telezői munkát igényelt, de egyben az egyik legbravúrosabb építészeti eredmény is lett. Voltak kerámiák, melyeket eredeti helyükön restauráltak, és voltak, amelyeket új helyen építettek be ismét. Érzékeny tervezői hozzáállást igényelt a többnyire vakolt épületrészek – szó szerint – színes architektúrájának helyreállítása is. Ennek során megőrizték azt az eredeti metódust, melynél az épülethomlokzatok főhomlokzata volt inkább színes,

Ismétlődések a hid gyártmánytervéhez



díszes, míg az alárendeltek fehérek – így sokszor a sarkokon váltva karaktert.

A Míves negyeden kívül az Alkotó negyed épületei építési korukat tekintve a legegységesebbek. A nagy alapterületű délnyugati épületegyüttes termeibe olyan alkotóműhelyeket, stúdiókat képzeltek tervezőik, amelyek a városlakók által is használhatók lennének, de egyelőre ezek még üresen, szerkezetkész állapotban várják beüzemelésüket. A régi értékes ipari épületeknek – melyeknek jellegzetes homlokzati rajzolata a Zsolnay-logóban is megjelenik – az idők során ráakódott toldalékait eltávolították, valamint a túl heterogén vakolatmezőket lehántolták. Ezután egy olyan egy mikrovárosi

lévő Doktor Sándor Művelődési Ház („Dozsó”) helyére áttelepített Bóbita Bábszínház és a Gyugyi gyűjtemény épülete a gondos műemléki helyreállítás és a kortárs építészeti fordulatok elegyének szép példái. A kiállítás installációjánál kerámiaművek visszafogott, elegáns, speciálisan a kerámiákhoz illeszkedő és ezzel együtt funkcionális megjelenése volt a cél, a bábszínháznál pedig a funkcióváltásból adódó stílusváltás sokszínű és sokrétű megoldása. Az egykori „Dozsó” színpadterének tömör hátsó homlokzata például az új területhasználat szerint főhomlokzattá vált, ami tervezők sztereotípusmentes megoldása nyomán egy markáns, a terület új imázsát nagyban meghatározó „bábórá” kapott.



A Művészeti Kar főépülete (E32-33)

tér keletkezett egységes téglarchitektúrával, melyben egyedül a – szintén a kibontás segítségével definiált – multifunkcionális rendezvényterem új kopilitüveg homlokzata hordoz tudatos hangsúlyt.

Az épületegyüttes két szomszédja egy-egy kiállító épület: keletről az értékes Zsolnay-kerámiákból álló Gyugyi gyűjteményt magába fogadó Sikorski ház, északról pedig az időszakos kiállítást, az interaktív tudományos kiállítást és a planetáriumot tartalmazó Zsolnay Galéria. A terület közepén húzódó lankás, parkos hegyoldal létesítményei alkotják a Családi negyedet, melynek a koncepció szerint az épületeken kívül az azokat körülvevő terek is szerves részét képezik. A terület északi csücskében

A tervezési terület közepét a Zsolnay Galéria épülete uralja és rendezi. Ennél a nagy tervezési programot magába fogadó épületegyüttesnél körültekintő döntésnek bizonyult az épület földbe süllyesztése, mivel az ellenkező esetben léptékével túlzottan eluralta volna a negyedet, és az egész rehabilitálandó terület is. A másik város-építészeti hozadéka a támfal-homlokzatú építménynek, hogy a nyugati végében kialakított portairoda épület-részével egy olyan kapuzat is kialakult, mely a Major utca felől újabb fontos kapcsolódási pontot teremtett a várossal. A támfal építmény a koncepciótörvény idején még jellemzően hosszan elnyúló, egytraktusos építmény volt, de a továbbtervezés során a programbővítés miatt fel-



